

OPTL

Oikeuspoliittinen
tutkimuslaitos

Verkkokatsauksia 35/2014

Sisällys

Tiivistelmä	1
1 Tutkimuksen tausta	1
2 Menetelmä ja aineisto	2
3 Nuoret rikosten uhreina	2
4 Nuoret rikosten tekijöinä	4
5 Nuoret ja poliisi	7
6 Vuosien 1992–2013 mittausten vertailua	7
7 Yhteenvetoa	9
Kirjallisuus	10
Liitetäulukot	11

Yhteystiedot

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Pitkäsillanranta 3 A, 5. krs
PL 444, FI-00531 Helsinki
Puh. 029 5665300
Fax. 029 5665365

Sähköposti etunimi.sukunimi@om.fi
Kotisivu www.optula.om.fi

Janne Kivivuori^a & Venla Salmi^a & Mikko Aaltonen^a &
Henrik Elonheimo^b

Kansainvälisen nuorisoriikollisuuskyselyn (ISR-3) mittaukset Suomessa 2013

Tässä katsauksessa esitetään tiiviisti Kansainvälisen nuorisoriikollisuuskyselyn (International Self-Report Delinquency Study, ISR-3) tuloksia Suomessa 2013 tehdyn mittauksen osalta. Suomessa tutkimus toteutettiin Helsingissä ja Turussa. Hankkeen päätavoitteena olevat kansainväliset analyysit toteutuvat myöhemmin.

Tiivistelmä

- Rikosten uhriksi joutuminen sekä niiden tekeminen on Helsingin ja Turun nuorten parissa pääsääntöisesti yhtä yleistä.
- Nuorten rikosuhrikokemusten piirteet ovat varsin samanlaisia molemmissa kaupungeissa.
- Helsingin nuorissa on enemmän niitä, joilta oli joskus varastettu uhkaamalla omaisuutta; tapahtumapaikkana oli usein julkinen liikenne tai kauppakeskus.
- Helsingin nuoret osallistuvat eräisiin varkausrikoksiin ja huumeisiin liittyviin tekoihin useammin kuin Turun nuoret. Helsingin nuorista joka viides on tehnyt myymälävarkauden, Turussa vastaava osuus on kuudennes. Helsingin nuorista hieman suurempi osuus kuin Turun nuorista oli osallistunut ainakin johonkin kysytyyn tekemuotoon.
- Helsinkiä koskevat tiedot viittaavat siihen, että lakia noudattavien, eli tutkituista rikoskäyttäytymisen muodoista pidätyvien nuorten osuus on kasvanut.
- Omaisuusrikoksiin osallistuminen on vähentynyt molempien kaupunkien nuorten keskuudessa viimeisen 20 vuoden aikana. Tappeluun osallistuminen ja aseiden mukana pitäminen on harvinaistunut Helsingissä vuodesta 1992, Turussa vuoden 2002 jälkeen.

1 Tutkimuksen tausta

Suomi on osallistunut kansainvälisiin nuorisoriikollisuuskyselyihin (International Self-Report Delinquency Study, ISR-3) hankkeen alusta alkaen. Kansallisista tutkimuksista poiketen ISR-3 on kaupunkitutkimus. Ensimmäinen mittaus toteutettiin Helsingissä 1992 (Aromaa 1994) ja toinen vuonna 2006 (Salmi 2007). Vuoden 2013 keväällä toteutettiin hankkeen kolmas mittaus Helsingissä ja Turussa. Kaikilla kyselykierroksilla tutkimuksen Suomessa tehdyistä mittauksista on vastannut Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (OPTL), lisäksi Turun yliopisto on toteuttanut ISR-3-lomaketta käyttäviä kyselytutkimuksia (Aromaa & Laitinen 1993; Elonheimo 2002).

ISR-3-hankkeen päätarkoitus on kansainvälinen vertailu (Enzmann ym. 2010). Huomion kohteena on siten ensisijaisesti se, voidaanko rikoskäyttäytymisen riskitekijöissä havaita eroavuuksia eri maissa ja alueilla. Lisäksi hankkeen avulla on mahdollista vertailla kansainvälisesti urbaanien alueiden rikostasoja. Näitä kysymyksiä tullaan myöhemmin tarkastelemaan hankkeen kansainvälisessä raportoinnissa.

^a Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

^b Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Tässä verkkokatsauksessa esitetään perustietoja ISRD-3 tutkimuksen tuloksista Suomen osalta. Katsauksessa tarkastellaan rikosten uhriksi joutumisen ja rikosten tekemisen yleisyyttä sekä rikostapahtumien eräitä piirteitä Helsingin ja Turun nuorten keskuudessa. Lisäksi tuloksia vertaillaan aiempiin mittauksiin mahdollisten muutosten kuvaamiseksi.¹

2 Menetelmä ja aineisto

Tutkimus nojaa itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimuksen metodologiaan. Kyselyjä käytetään rikollisuuden tutkimuksessa, koska vain pieni osa rikoksista tulee poliisin tietoon. Kyselytutkimusten avulla voidaan tutkia myös niitä rikosuhrikokemuksia ja rikoksia, jotka jäävät viranomaisilta piiloon. Metodologisen tutkimuksen perusteella menetelmää pidetään luotettavana (Kivivuori 2007). Myös Suomessa tehty, uhrikyselyjä ja itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjä tarkasteleva metodologinen tutkimus- ja kehitystyö tukee menetelmän käyttökelpoisuutta (Kivivuori ym. 2012; Salmi 2012; Kivivuori ym. 2013).

Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat peruskoulun luokkatasojen 7–9 oppilaat Helsingissä ja Turussa. Vastaajat olivat siis 13–16-vuotiaita. Aineisto kerättiin alkuvuodesta 2013 koulujen tietokonehuoneissa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusavustajien² valvonnassa. Tutkimuksessa nuoret vastasivat nimettömästi kokemiaan ja tekemiään rikoksia koskeviin kysymyksiin. Vastaajien kokonaismääräksi muodostui 2 203 vastausprosentin noustessa korkeaksi (84 %). Aineistonkeruun toteuttamista on kuvattu tarkemmin liitetaulukossa 1.

Tutkimuslomakkeessa³ rikosten kokemista ja tekemistä kysyttiin kahdella muistelujaksolla: koko elämän aikana ja kuluneen vuoden aikana. Käytetyt kysymykset on kuvattu liitetaulukoissa 2 ja 3. Niiltä vastaajilta, jotka ilmoittivat joskus kokeneensa tai tehneensä jonkin teon elämänsä aikana, kysyttiin tarkempia tietoja eräiden tekojen⁴ osalta.

Tässä raportissa huomio kohdistuu Helsingin ja Turun vertailuun. Erojen tilastollisen merkitsevyyden arvioinnissa on huomioitu otanta-asetelma, eli vastausten ryvästyminen luokkatasolla⁵. Mikäli kaupunkien välillä ei ole eroa, joistakin teonpiirteistä on esitetty myös koko aineistoa kuvaavia tietoja.

3 Nuoret rikosten uhreina

3.1 Uhriksi joutumisen yleisyys

Nuorilta kysyttiin, olivatko he joutuneet varkauden, uhkaamalla varastamisen, pahoinpitelyn, viharikoksen tai sähköisen kiusaamisen kohteeksi. Viharikoksella tarkoitettiin väkivallan tekemistä tai sillä uhkaamista uskonnon, kielen, ihonvärin tai vastaavan ominaisuuden vuoksi; sähköisellä kiusaamisella tarkoitettiin vakavia loukkauksia sähköpostilla, tekstiviesteillä tai sosiaalisessa mediassa (tarkemmin ks. liitetaulukko 3).

Taulukossa 1 on tarkasteltu, kuinka suuri osa nuorista oli joutunut tekojen kohteeksi vähintään kerran elämänsä aikana ja vähintään kerran kuluneen vuoden aikana. Kysytyistä rikosuhrikokemuksista varkaus oli yleisin: sekä Helsingissä että Turussa lähes puolet oli elämänsä aikana kokenut teon, ja noin joka neljäs myös kuluneen vuoden aikana. Useimmissa rikoslajeissa tekojen kohteeksi joutuminen oli yhtä yleistä molemmissa kaupungeissa. Ainoastaan elämänsä aikana uhkaamalla varastamisen kohteeksi joutuminen oli Helsingissä yleisempää kuin Turussa; Helsingin nuorten turkulaisia korkeampi riski joutua tämän teon kohteeksi liittyy poikien kohonneeseen riskiin (liitetaulukot 4 ja 5).

Eri rikosten uhriksi joutumisen keskinäinen yleisyysjärjestys oli Helsingissä ja Turussa sama molemmilla muisteluväleillä tarkasteltuna. Kun tarkastellaan niiden nuorten osuutta, jotka olivat kokeneet vähintään yhden tarkastelluista uhrikokemuksista joskus elämänsä aikana, oli osuus hieman suurempi Helsingissä. Vastaavassa tarkastelussa kuluneen vuoden osalta ei paikkakuntien välillä ollut merkitsevää eroa.

¹ Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos kiittää Helsingin ja Turun opetusvirastoja, tutkimuskoulujen rehtoreita ja opettajia sekä tutkimukseen osallistuneita oppilaita.

² Aineistonkeruuta koordinoi tutkimusavustaja Virpi Jouhki ja sen toteuttivat kouluissa tutkimusavustajat Mikko Kainulainen, Laura Kuitunen, Saara Saastamoinen ja Karoliina Suonpää.

³ Tutkimuksessa käytettiin ISRD-3 -lomaketta, jonka on kehittänyt hankkeen johtoryhmä: Ineke Haen Marshall (Northeastern University, Boston), Dirk Enzmann (Universität Hamburg), Mike Hough (Birkbeck, University of London), Martin Killias (Universität Zürich), Janne Kivivuori (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) sekä Majone Steketee (Verwey-Jonker Instituut, Alankomaat).

⁴ Uhrikokemusten osalta jatkokysymyksiä esitettiin muista paitsi varkaudesta. Tekojen osalta jatkokysymyksiä esitettiin omaisuuden vahingoittamisesta, aseiden mukana pitämisestä, tappelusta julkisella paikalla sekä pahoinpitelystä. Jatkokysymykset kohdistuivat siten pääasiassa väkivaltaisiin tekoihin.

⁵ Koska kaikkien vuosien yksilötason aineistoja ei ollut saatavilla luvun 6 trendivertailuun, eri vuosien rikostasojen erojen merkitsevyyden arvioinnissa käytettiin χ^2 -riippumattomuustestiä siten, että kunkin vuoden kokonaisvastaajamäärä jaettiin keskimääräisellä vuoden 2013 aineistosta lasketulla design effectillä. Design effect kuvaa sitä, kuinka paljon otanta-asetelma ja vastausten ryvästyminen heikentää (tai jossain tapauksissa vahvistaa) aineiston perusteella tehtävää tilastollista päättelyä suhteessa yksinkertaiseen satunnaisotantaan. Tällä menetelyllä pyrittiin välttämään ns. hylkäämisvirhettä.

Taulukko 1 Teon uhriksi joutuneita, % Helsingin ja Turun 13–16-vuotiaista

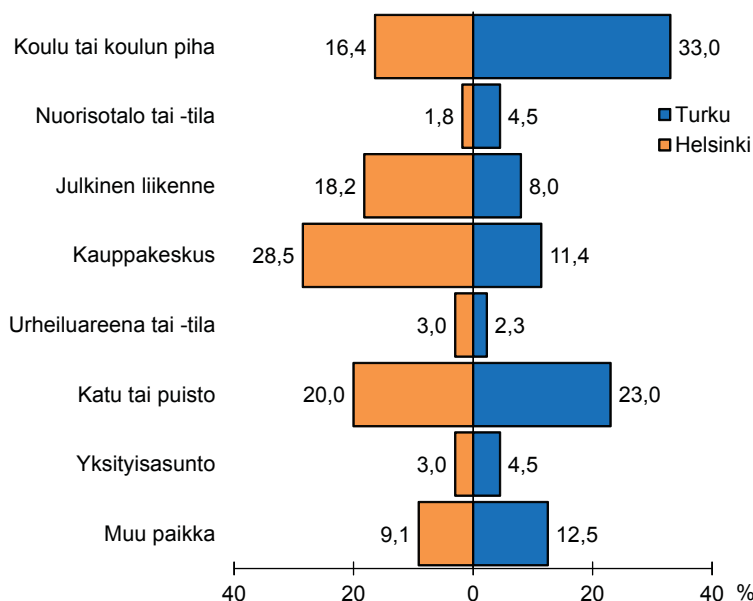
	Elämänsä aikana		Kuluneen vuoden aikana	
	Helsinki	Turku	Helsinki	Turku
Varkaus	47	44	25	27
Sähköinen kiusaaminen	20	19	14	14
Kuritusväkivalta	22	19	14	11
Pahoinpitely	7	7	3	4
Uhkaamalla varastaminen	15	9*	8	6
Viharikos	8	8	5	5
<i>Ainakin jokin uhrikokemus^a</i>	64	58*	43	40
N	1 116	1 087	1 116	1 087

* = p<.05 a) Kaikkien uhrikokemusten summamuuttuja

3.2 Uhrikokemusten piirteistä

Tapahtumapaikka. Pahoinpitelyjen ja viharikosten uhriksi joutumisen tapahtumapaikoissa ei ollut eroja tutkimuskaupungeissa. Kun molempien kaupunkien nuoria tarkastellaan yhdessä, pahoinpitelyn uhriksi jouduttiin useimmiten koulussa (35 % teon uhriksi joutuneista⁶), yksityisasunnossa (25 %) tai urheiluun tarkoitettussa paikassa (13 %). Viharikoksissa vastaavasti yleisimmät tapahtumapaikat olivat koulu (40 % teon uhriksi

joutuneista), katu tai puisto (19 %) tai yksityisasunto (11 %). Uhkaamalla varastamisen uhriksi joutumisen tapahtumapaikoissa oli eroja Helsingin ja Turun nuorten välillä. Helsingissä uhrikokemukset painottuvat enemmän julkiseen liikenteeseen ja kauppakeskuksiin, Turussa sen sijaan kouluun (kuvio 1)⁷. Nuorisotilojen tai urheilupaikkojen osuus väkivallan tapahtumapaikoista on kaikissa kysytyissä teoissa pieni.

Kuvio 1 Uhkaamalla varastamisen uhriksi joutuminen: viimeksi tapahtuneiden tilanteiden tapahtumapaikkajakauma, % Helsingin ja Turun niistä 13–16-vuotiaista, jotka olivat kokeneet teon elämänsä aikana (N^H=165, N^T=88, p=.01)

Tekijät. Uhrikokemusten aiheuttajien sukupuolijakaumassa ei ollut eroja kaupunkien välillä. Koko aineistossa enemmistö tekijöistä oli poikia/miehiä niin uhkaamalla varastamisen (87 %), pahoinpitelyjen

(76 %) kuin viharikostenkin (79 %) kohdalla. Toisaalta tyttöihin kohdistuneissa teoissa suurehko osa tekijöistä oli tyttöjä/naisia (pahoinpitelyissä 42 %, uhkaamalla varastamisessa ja viharikoksissa 38 %).

⁶ Teonpiirretarkasteluissa prosenttiosuudet on aina laskettu teon uhriksi joutuneista, ei siis kaikista vastanneista.

⁷ Merkitsevyys p<.05, julkisen liikenteen osalta p=.094.

Tekijän ja uhrin keskimääräisessä ikäerossa ei ollut eroa Helsingissä ja Turussa. Molemmista kaupungeista tyypillisessä (mediaani) uhkaamalla varastamisen uhriksi joutumisen tilanteessa tekijä oli kolme vuotta vanhempi kuin uhri, kun vastaava ikäero oli pahoinpitelyssä ja viharikoksessa yksi vuosi.⁸

Vajaassa kolmanneksessa (31 %) uhkaamalla varastamisen tilanteessa uhrin arvioivat tekijän edustaneen muuta kansallista alkuperää kuin kantaväestöä. Vastaava osuus oli viharikoksissa 20 prosenttia ja pahoinpitelyissä 14 prosenttia. Näiden osalta Helsingin ja Turun välillä ei havaittu eroja⁹, mutta uhkaamalla varastamisen tilanteissa osuus oli Helsingin otoksessa (36 %) korkeampi kuin Turun otoksessa (22 %, $p=0.024$).¹⁰

Vanhempien lapsiinsa kohdistamassa kuritusväkivallalla tekijänä oli useimmiten lapsen biologinen vanhempi ja harvoin äiti- tai isäpuoli. Tapauksista 42 prosentissa teon tekijänä oli ollut isä, 36 prosentissa äiti, 7 prosentissa isäpuoli ja 2 prosentissa äiti. Osassa tapauksia (13 %) tekijöitä oli ollut useampia. Tulokset eivät kuritusväkivallan tekijän suhteen eronneet merkittävästi Helsingin ja Turun nuorilla.

Teon vakavuus. Sähköisen kiusaamisen osalta kysyttiin, oliko tuorein tilanne sisältänyt selkeästi väkivallalla uhkaamista. Helsingin ja Turun nuorten kokemuksissa ei ollut tähän liittyen eroja. Joka neljäs (25 %) tapaus

oli sisältänyt väkivallalla uhkaamista. Tämä tarkoittaa koko aineiston tasolla, että noin viisi prosenttia Helsingin ja Turun nuorista oli elämänsä aikana kokenut sellaista sähköistä kiusaamista, johon selvästi sisältyi väkivallalla uhkaamista.

Vanhempien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta kysyttiin, oliko teosta aiheutunut vammaa. Tapauksista valtaosa (70 %) oli sellaisia, joista nuorelle ei ollut tullut vammoja. 29 prosentissa tapauksista oli nuorelle tullut lievä vamma ja yhdessä tapauksessa sadasta vakavampi vamma. Tulos ei poikennut Helsingissä ja Turussa.

4 Nuoret rikosten tekijöinä

4.1 Tekoihin osallistuminen

Taulukon 2 luvut kuvaavat sitä, kuinka suuri osa nuorista oli syyllistynyt kysytyihin tekoihin elämänsä aikana ja toisaalta kuluneen vuoden aikana. Kysymysten tarkat sanamuotoilut on esitetty liitetaulukossa 2.

Pääsääntöisesti tekojen tekeminen oli yhtä yleistä Helsingissä ja Turussa. Myymälävarkaus, henkilön omaisuuden varastaminen sekä marihuanan tai hasiksen käyttö sekä huumeiden myynti olivat yleisempiä tekoja Helsingissä kuin Turussa.

Taulukko 2 Teon ainakin kerran tehneitä, % Helsingin ja Turun 13–16-vuotiaista

	Elämänsä aikana		Kuluneen vuoden aikana	
	Helsinki	Turku	Helsinki	Turku
Seiniin kirjoittelu/piirtely	20	19	13	11
Omaisuu den vahingoittaminen	11	11	8	8
Myymälävarkaus	22	15*	11	8 ^a
Murto	2	2	1	2
Polkupyörän varastaminen	4	5	3	4
Auton/moottorip. varastaminen	1	1	<0,5	1
Autosta varastaminen	3	2	1	1
Henkilöltä varastaminen	14	10*	7	4*
Aseen mukana pito	9	7	6	5
Tappeluun osallistuminen	5	5	3	4
Pahoinpitely	5	3	2	2
Uhkaamalla varastaminen	1	2	1	1
Laiton verkkolataaminen	55	49	49	44
Marihuanan/hasiksen käyttö	9	3*	..	..
Kovan huumeen käyttö	1	2	..	..
Huumeiden myynti	3	1*	3	1*
<i>Ainakin jokin teko^b</i>	45	37*	29	24*
N	1 116	1 087	1 116	1 087

* = $p < 0.05$ a) $p = 0.06$ b) Kaikkien tekojen summamuuttuja, pois lukien laitton verkkolataaminen. .. = ei kysyttävä

⁸ Ikään liittyvissä kysymyksissä vastauksiksi hyväksyttiin iät 7–17, muita vastauksia kohdeltiin puuttuvina.

⁹ Otoksen tasolla viharikoksen tekijöistä 23 % Helsingissä ja 17 % Turussa katsottiin kansallisuudeltaan muiksi kuin suomalaisiksi; ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

¹⁰ Vuonna 2002 Helsingissä tehdyssä Mare Balticum -tutkimuksessa väkivaltaa kokeneista 26 prosenttia ilmoitti, että tekijä oli ollut kansalliselta alkuperältään muu kuin kantaväestöön kuuluva. Luku ei ole suoraan vertailukelpoinen tässä esitetyn kanssa tekemäärityksen eron vuoksi (Kivivuori & Savolainen 2003, 24).

Taulukossa 2 on viimeisellä prosenttirivillä annettu niiden nuorten osuus, jotka olivat tehneet ainakin yhden kysytyistä teoista elämänsä aikana tai kuluneen vuoden aikana. Tässä yleistarkastelussa Helsingin nuoret ovat osallistuneet turkulaisia nuoria jonkin verran yleisemmin rikoskäyttäytymiseen.

Tekojen keskinäinen yleisyysjärjestys on kaupungeissa hyvin samanlainen. Tekojen järjestyskorrelaatiokertoimet olivat erittäin korkeita¹¹.

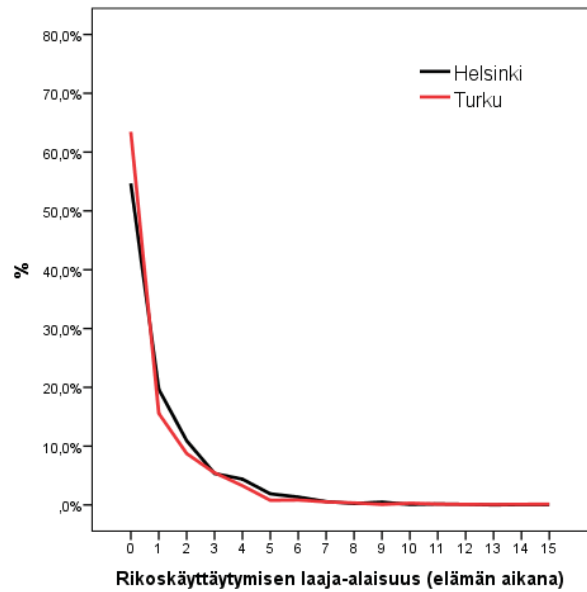
Taulukon 2 tiedot on esitetty sukupuolen mukaan eriteltynä liitetaulukoissa 4 ja 5. Useat erot ovat tilastollisesti merkitseviä vain poikien osalta. Tytöillä havaittu ero on kuitenkin monien tekojen kohdalla samansuuntainen. Kuluneen vuoden aikaisen rikollisuuden tarkastelussa kaupunkien erot myymälävarkauden ja henkilöltä varastamisen yleisyydessä näyttäisivät paikallistuvan poikiin.

4.2 Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus ja intensiivisyys

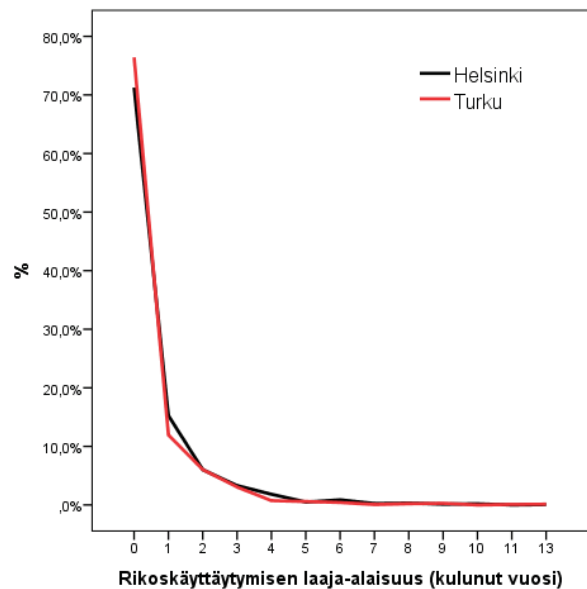
Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuudella tarkoitetaan sitä, kuinka moneen erilaiseen tekolajiin henkilö on muistelujakson aikana osallistunut. Seuraavassa on vertailtu Helsingin ja Turun nuorten rikoskäyttäytymisen rakennetta vertailemalla laaja-alaisuutta kuvaavan muuttujan jakaumaa näissä kahdessa kaupungissa. Rikollisuuden laaja-alaisuutta kuvaavat muuttujat perustuvat taulukon 2 tekoihin, pois lukien luvaton verkkolataaminen. Siten elämän aikaista rikollisuuden laaja-alaisuutta kuvaava muuttuja voi saada arvoja nollan ja 15:n väliltä (vaaka-akseli kuviossa 2), kuluneen vuoden osalta vastaavan muuttujan vaihteluväli on nolasta 13:een (vaaka-akseli kuviossa 3).

Kuviot osoittavat, että rikoskäyttäytymisen rakenne on laaja-alaisuuden jakauman osalta kaupungeissa lähes identtinen. Turun nuoria kuvaava punainen käyrä alkaa molemmissa kuvioissa korkeammalta, koska Turussa oli jonkin verran enemmän rikoksista kokonaan pidättyneitä nuoria.

Tekoihin osallistuneiden keskuudessa tekoajien keskiarvo oli molemmissa kaupungeissa sama (2,4). Kun samat tarkastelut toistettiin laskemalla kuluneen vuoden aikaisia tekoja, ei myöskään voitu havaita eroja kaupunkien välillä.

Kuvio 2 Rikoskäyttäytymisen elämän aikainen laaja-alaisuus Helsingissä ja Turussa, % 13–16-vuotiaista

Kuvio 3 Rikoskäyttäytymisen kuluneen vuoden aikainen laaja-alaisuus Helsingissä ja Turussa, % 13–16-vuotiaista

4.3 Rikosten teonpiirteistä

Seuraavassa on esitetty teonpiirretietoja erikseen vahingonteon, tappelun ja aseiden mukana pitämisen osalta¹². Aseen mukana pitämisen osalta kysyttiin, oliko vastaaja pitänyt mukanaan ”asetta, kuten keppiä,

¹¹ Elämän aikainen osallistuminen tekoihin: 0,923, kuluneen vuoden aikainen osallistuminen tekoihin: 0,918 (Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin, $p < .001$).

¹² Raportointi kohdistuu tässä tekoihin, joiden jatkokysymyksiin vastasi vähintään 100 henkilöä Suomen ISRD-3 -aineistossa (vahingonteko, aseiden kantaminen ja tappeluun osallistuminen).

veistä, ampuma-asetta tai ketjua”. Kysymys ei siis tarkoita yksinomaan ampuma-aseita.

Tarkasteluissa on esitetty tietoja myös *vihamotiivin* esiintymisestä tekojen taustalla. Tätä mitattiin kysymällä, kohdistiko tekijä tekonsa johonkin tiettyyn ryhmään. Ryhminä lueteltiin maahanmuuttajat, etnisten ryhmien edustajat, kielelliset, uskonnolliset ja seksuaaliset vähemmistöt, eri yhteiskunnallisten mielipiteiden edustajat sekä muiden urheilujoukkueiden kannattajat. Koska yksittäisten vihakohteiden osuus oli pieni, tässä on raportoitu tietoja siitä, kuinka suurella osalla tekoja tehneistä oli ylipäättään jokin vihamotiivi.

Vahingonteko. Vahingontekojen tapahtumapaikan ja-kaumissa ei ollut eroa Helsingissä ja Turussa. Julkiset liikennevälineet sekä kadut tai puistot olivat molemmissa kaupungeissa yleisiä tekopaikkoja.

Vahingonteon vihamotiivia tiedusteltiin kysymällä, oliko vahingontekijä valinnut kohteensa sen mukaan, mikä oli tuhotun omaisuuden omistajan ryhmäidentiteetti. Helsingin ja Turun nuorten vahingontekorikollisuus ei tältä osin eronnut toisistaan; molemmissa kaupungeissa vihan motivoima omaisuuden vahingoittaminen oli harvinaista (koko aineiston vahingonteosta 6 %).

Tappeluun osallistuminen. Tappelujen tapahtumapaikoissa ei ollut eroja Helsingissä ja Turussa. Koko aineistossa koulu tai koulun piha (26 %) ja katu tai puisto (26 %) olivat yleisimmät tappelupaikat. Muista

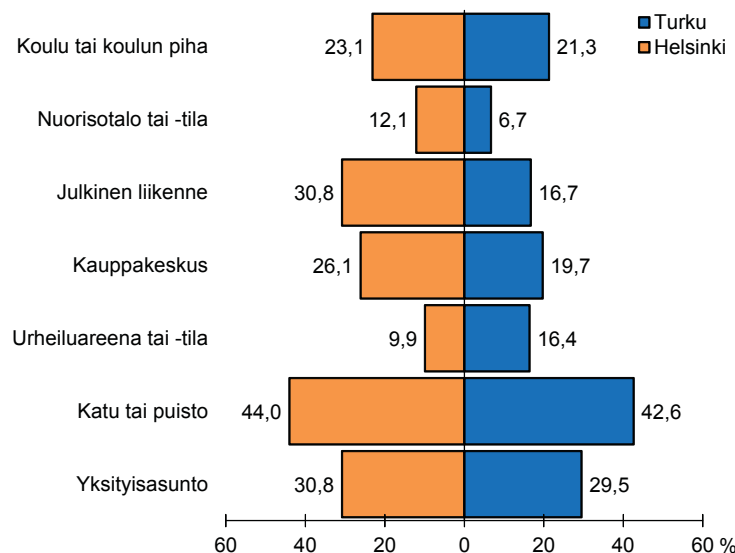
uhrikokemuksista ja rikoksista poiketen tappelut ta-
pahtuvat verraten usein urheilupaikoilla (24 % koko
aineiston tappeluista).

Myöskään vihamotiivin esiintyvyydessä ei ollut eroa kaupunkien välillä. Koko aineiston tappeluun osallistuneista vajaa kuudennes (15 %) oli tuoreimmassa tilanteessa tapellut vihamotiiviin liittyen.

Aseen kantaminen. Koko aineistossa yleisin mukana pidetty ase oli veitsi tai muu teräase (57 %), toiseksi yleisin tylppä esine (33 %). Asetyypeissä ei ollut eroja kaupunkien välillä.¹³

Kysymykseen, missä asetta oli kannettu, oli mahdollista vastata useampaan eri paikkavaihtoehtoon, koska aseensa mukana pitäminen ei välttämättä täsmenny yhteen paikkaan samalla tavalla kuin muut kysytyt teot. Vertailevia tuloksia on esitetty kuviossa 4. Sitä tarkasteltaessa on syytä muistaa, että prosentit on laskettu niistä nuorista, jotka ovat elämänsä aikana pitäneet asetta mukanaan. Kuvio ei siis tarkoita, että viidennes nuorista on tuonut aseensa kouluun. Kyse on siitä, että *niistä* (harvoista) nuorista, jotka olivat joskus ylipäättään pitäneet asetta mukanaan, noin reilu viidennes oli tuonut sen kouluun tai koulun pihalle.

Julkinen liikenne, kauppakeskus ja nuorisotila korostuvat Helsingin otoksessa paikkoina, joissa asetta pidettiin mukana. Turun otoksen osalta vain urheiluareena tai -paikka nousee samalla tavalla esille¹⁴. Jossain määrin tulokset muistuttavat uhkaamalla varastamisen uhriksi joutumien paikoista tehtyjä havaintoja (vrt. kuvio 1 edellä).

Kuvio 4 Paikat, joissa viimeksi piti asetta mukanaan, % Helsingin ja Turun niistä 13–16-vuotiaista, jotka ilmoittivat pitäneensä joskus elämänsä aikana mukanaan asetta. (N^H=91, N^T=60, erot ei-merkittäviä.)

¹³ Tarkastelussa ovat mukana myös ne 17 vastaajaa, jotka ilmoittivat pitäneensä asetta mukanaan urheilu- tai metsästys-harrastuksen vuoksi. Ko. vastaajat olivat kantaneet eri asetyyppejä, ml. tylppiä aseita ja teräaseita, ja osa heistä oli tuonut aseensa mukanaan kouluun tai julkisille paikoille.

¹⁴ Mikään eroista ei ole merkitsevä tasolla p<.05.

Koko aineistossa 22 prosenttia asetta joskus mukanaan pitäneistä oli tuonut *jonkin ase*en kouluun tai koulun pihalle (vrt. kuvio 4). Jos tarkastelu rajataan *ampuma-aseisiin*, sellaisen kouluun tai koulun pihalle tuoneiden osuus pienenee 7 prosenttiin.

Aseen kouluun tuomisen kannalta on hyödyllistä laskea niin tehneiden osuudet koko populaatiosta eikä asetta ylipäättään joskus mukanaan pitäneistä. Näin tarkastellen voidaan todeta, että joskus elämänsä aikana Helsingin ja Turun yläasteikäisistä nuorista 4 prosenttia oli tuonut kouluun teräaseen ja 2,3 prosenttia tylpän ase; ampuma-aseen tai ketjun tuoneita oli molempia 0,5 prosenttia otoksesta.

Aseen kantamisen osalta vihamotiivia koskeva kysymys tarkoitti sitä, kantoiko vastaaja asetta suojautukseen jotakin tiettyä ryhmää vastaan. Tässä suhteessa Helsingin ja Turun nuoret eivät eronneet toisistaan. Joka viides (20 %) asetta mukanaan pitänyt oli kantanut sitä suojautukseen joltakin ryhmältä.

5 Nuoret ja poliisi

Poliisin tietoon tuleminen laittomien tekojen johdosta. Tutkimuksessa kysyttiin, oliko vastaaja tullut poliisiin tietoon jonkin lainvastaisen teon johdosta. Tältä osin päätulos on, että nuorten todennäköisyys tulla poliisin tietoon on Helsingissä ja Turussa varsin samantasoista eikä tuloksissa ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Helsingin nuorista 13 prosenttia oli joskus ollut poliisin kanssa tekemisissä laittoman toimintansa johdosta, kun vastaava osuus Turussa oli 11 prosenttia.

Koska Helsingin nuorissa oli jonkin verran enemmän rikoksia tehneitä, vastaavat osuudet on syytä laskea myös rikoksiin osallistuneista¹⁵. Tällöin havaitaan, että rikoksia tehneistä nuorista neljäsosa oli tullut poliisiin tietoon laittoman toimintansa johdosta. Näin laskettu ”riski” tulla poliisiin tietoon oli lähdes identtinen Helsingissä (25 %) ja Turussa (24 %).

Myös poliisin toimenpiteet tuoreimmassa tilanteessa olivat erittäin yhdenmukaisia tutkituissa kaupungeissa. Kahdessa kolmesta tapauksesta (67 %) asiasta ilmoitettiin nuoren vanhemmille, mikä olikin yleisin toimenpide. Koululle asiasta ilmoitettiin 12 prosentissa tapauksista. Nuori sai varoituksen¹⁶ joka viidennessä tapauksessa (20 %). Esitetyt prosenttiosuudet on laskettu koko aineistosta, koska kaupunkien välillä ei ilmennyt eroja. Kaiken kaikkiaan tulokset viittaavat siihen, että poliisin toiminta nuoria lainrikkoja kohtaan on Helsingissä ja Turussa varsin yhdenmukaista.

Nuorten käsitykset poliisista. Tutkimukseen sisältyi myös eräitä kysymyksiä nuorten suhteesta poliisiin. Nämä kysymykset esitettiin vain yhdeksännen luokkatason oppilaille, jotka vastatessaan olivat saavuttaneet rikosoikeudellisen vastuun ikärajan. Tältäkin osin päähavainto on Helsingin ja Turun nuorten vastausten samanlaisuus.

Molemmissa kaupungeissa enemmistö nuorista oli sitä mieltä, että poliisi selittää usein tai melkein aina nuorille ratkaisujaan (56 %), samoin enemmistö katsoi, että poliisi kohtelee nuoria reilusti usein tai melkein aina (52 %). Sen sijaan alle puolet nuorista katsoi, että poliisi kohtelee nuoria arvostavasti usein tai melkein aina (39 %). Muista vastaajista enin osa katsoi, että poliisi toimii kuvatuilla tavoilla ”joskus”. Melko harva nuori katsoi, että poliisi ei koskaan selitä ratkaisujaan (9 %), ei koskaan kohtele nuoria reilusti (10 %), eikä koskaan kohtele nuoria arvostavasti (15 %).

Nuoren poliisisuhde on yhteydessä siihen, onko nuori tullut rikoksen johdosta poliisin tietoon: tietoon tulleiden näkemykset ovat muita kriittisempiä, ja näin on molemmissa tutkituissa kaupungeissa.

6 Vuosien 1992–2013 mittausten vertailua

Helsinki ja Turku valittiin ISRD-3 -tutkimuksen toteutuspaikoiksi siksi, että sama tutkimus tai samankaltaisia rikollisuuskyselyjä on tehty niissä aiemminkin. Tutkimusten avulla on siten mahdollista tarkastella ajallista muutosta. Vertailuja tulkittaessa on syytä huomioida, että molemmissa kaupungeissa mittaustapa on vaihtunut paperilomakkeista verkkopohjaiseen tiedonkeruuseen (Turussa 2013 ja Helsingissä 2006). Myös kysymysten sanamuodoissa on ollut jonkin verran muutoksia niin Helsingissä kuin Turussakin (liitetaulukko 2).

Tässä esitettävät vertailut jatkavat aiempia trenditarkasteluja (Elonheimo 2002; Salmi 2007) painottaen elämän aikaista muisteluvaliä, koska Turun julkaistu sarja 1992–2002 nojaa siihen.

Helsinki. Kansainvälinen Nuorisoriikollisuuskysely on toistettu Helsingissä kolme kertaa, 1992, 2006 ja 2013. Vaikka mittausten pääasiallinen tarkoitus on kansainvälinen vertailu, mittauksia voidaan tarkastella myös Helsinkiä koskevana aikasarjana. Tarkastelu on rajattu yhdeksännen luokkatason oppilaisiin (15–16-vuotiaisiin), koska he ovat parhaiten edustettuina kaikkien kolmen mittauksen aineistoissa.

Vahingontekoihin syyllystyminen oli 1990-luvun alussa selvästi yleisempää kuin 2000-luvun mittauksissa (taulukko 3). *Varkauksien* kohdalla päähavainto

¹⁵ Rikoksia tehneiksi laskettiin ne, jotka olivat elämänsä aikana syyllystyneet johonkin muuhun kysytyyn tekoon kuin luvattomaan verkkolataamiseen, vrt. liitetaulukko 1.

¹⁶ Tässä kansainvälisessä kyselyssä kysyttiin varoituksen saamista poliisilta, syyttäjältä tai tuomarilta, suomalaisessa aineistossa tämä viittaa poliisin antamiin varoituksiin.

on sama: varastamiseen osallistuminen oli yleistä 1990-luvun alussa, harvinaisempaa 2000-luvun mittauksissa. Tilanne näyttää vakaalta vuosien 2006 ja 2013 mittauksissa.

Taulukko 3 Teon ainakin kerran elämänsä aikana tehneiden osuus **Helsingissä**, % 15–16-vuotiaista (9. luokkatason oppilaista) 1992, 2006 ja 2013

	1992	2006	2013
Omaisuu den vahingoittaminen ^a	31	17	11*
Myymlävarkaus ^a	60	31	29*
Polkupyörän varastaminen	12	..	6
Auton/moottorip. varastaminen ^a	4	2	1
Autosta varastaminen ^a	8	3	3*
Murto	..	2	2
Aseen mukana pitäminen ^a	28	19	10*
Tappeluun osallistuminen ^a	27	19	8*
Pahoinpitely ^a	6	2	6*
Uhmaamalla varastaminen ^a	5	1	1*
Marihuanan/hasiksen käyttö ^a	13	8	15*
Kovan huumeen käyttö ^a	2	1	2
<i>Ainakin jokin 10 teosta</i>	71	51	44*
N	694	612	365

* = p<.05. Merkitsevyys viittaa kolmen mittauksen eroihin, ei välttämättä kahden peräkkäisen vuoden eroon. a) = Sisältyy tekojen laaja-alaisuutta kuvaavaan summamuuttajaan (10 tekoa).

Väkivallan osalta kehitys on kaksijakoinen. Yleiset tekemuodot, ase en mukana pitäminen ja tappeluun osallistuminen, ovat Helsingissä harvinaistuneet. Erotuksena omaisuusrikoksista näiden tekemuotojen harvinaistuminen on jatkunut myös vuoden 2006 jälkeen. Pahoinpitelyn kohdalla ei voida havaita samankaltaista myönteistä alenevaa trendiä.

Huumeiden käyttö harvinaistui Helsingissä vuosien 1992 ja 2006 välillä, mutta vuoden 2013 mittaus viittaa lisääntymiseen marihuanan tai hasiksen käytössä.

Yleistä rikosaktiivisuutta tarkasteltiin summamuuttujalla, joka mittasi elämän aikaisen tekoihin osallistumisen **laaja-alaisuutta** kymmenen teon avulla (teot on indikoitu taulukossa 3). Tämä tarkastelu viittaa siihen, että rikoskäyttäytymisestä pidättyvien nuorten osuus on Helsingissä kasvanut melko tasaisesti eli yhä harvempi nuori on tehnyt tekoja. Koko maata koskevassa tutkimuksessa (Salmi 2012) on havaittu, että kuluneen vuoden aikana mitatuista rikosteoista pidättäytyneiden nuorten osuus lisääntyi selvästi jaksolla 1995–2004, jonka jälkeen se on jonkin verran vähentynyt. Vuoden

2012 tutkimuksessa rikoksista pidättäytyneitä nuoria oli kuitenkin vielä selvästi enemmän kuin 1990-luvun puolessa välissä. Helsinkiä ja koko maata koskevat havainnot näyttävät siis olevan samansuuntaiset.

Turku. Turussa on niin ikään tehty kaksi aiempaa nuorille suunnattua paikallista rikollisuuskyselyä. Näissä tutkimuksissa kohderyhmänä olivat kahdeksansien ja yhdeksänsien luokkien oppilaat. Seuraavissa tarkasteluissa ISRD-3 -tulokset vuodelta 2013 on tämän mukaisesti rajattu kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaisiin. Lisäksi on huomioitava, että Turussa ajallisesti keskimäinen mittaus tehtiin 2002, ei 2006, kuten Helsingissä.¹⁷

Vahingontekoihin osallistuminen on Turussa ollut 2000-luvulla harvinaisempaa kuin 1990-luvun alussa (taulukko 4). Graffitien teon osalta 2002 ja 2013 mittaukset osoittavat vakaata tasoa, sen sijaan omaisuuden vahingoittamisessa ilmenee vakaa aleneva trendi. **Varkauksiin** osallistuminen osoittaa Turussakin laskevaa suuntaa. Myymälävarkauksiin osallistumista kuvaava luku on vuoden 2002 kohdalla yllättävän korkea; lasku näyttää Turussa alkaneen Helsinkiä myöhemmin, vasta 2000-luvulla.

Taulukko 4 Teon ainakin kerran elämänsä aikana tehneiden osuus **Turussa**, % 14–16-vuotiaista (8. ja 9. luokkatason oppilaista) 1992, 2006 ja 2013

	1992	2002	2013
Seiniin kirjoittelu/piirtely	33	21	21*
Omaisuu den vahingoittaminen	54	32	13*
Myymlävarkaus	49	46	17*
Auton/moottorip. varastaminen	3	1	1* ^a
Autosta varastaminen	6	..	3
Aseen mukana pitäminen	20	34 ^b	8*
Tappeluun osallistuminen	19	24	5*
Pahoinpitely	3 ^c	..	4 ^c
Marihuanan/hasiksen käyttö	3	8	5*
Kovan huumeen käyttö	<0,5	2	3*
N	526	426	717

a) Vuoden 2013 kysymys sisälsi moottoripyörän varastamisen, aiemmat vuodet vain auton.

b) Kysymys rajoittui teräaseiden mukana pitämiseen, ks. Elonheimo 2002, 126.

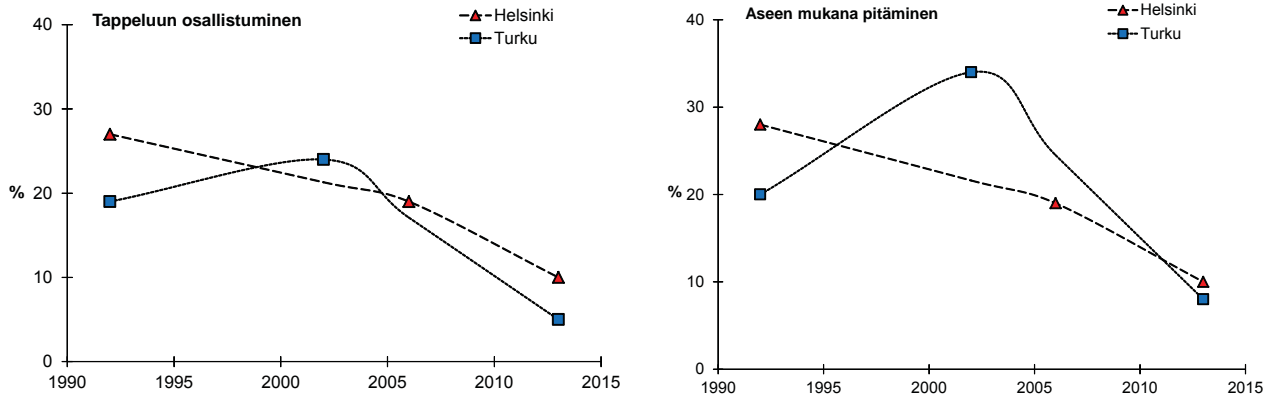
c) Huom. 1992 kysyttiin lääkärin hoitoa vaatineesta väkivallasta, 2013 vamman aiheuttaneesta väkivallasta.

Väkivallan kehitys poikkeaa Turussa Helsingin tilanteesta. Vuosi 2002 näyttää olleen Turussa korkeimman väkivaltatason aikaa. Myös **huumeiden käytön** osalta korkein taso havaitaan Turussa 2002.

¹⁷ Turun osalta vuosien 1992 ja 2002 tiedot perustuvat julkaistuihin lukuihin (Aromaa & Laitinen 1993; Elonheimo 2002), ei primaariaineistoon.

Väkivaltakehityksen vertailua. Helsingin ja Turun kehitys näyttää pääpiirteissään vastaavan kansallista kehitystä ainakin varastamisrikollisuuden osalta (Salmi 2012). Väkivallan osalta voidaan havaita paikallisia poikkeamia. Kaupunkeja on vertailtu tappeluun osallistumisen ja aseiden mukana pitämisen osalta graafisesti (kuvio 3 alla) mittausten aikaerojen konkreettisemmän huomioinnin helpottamiseksi.

Kuvio 3 Tappeluun osallistuminen ja aseiden mukana pitäminen: teon ainakin kerran elämänsä aikana osallistuneiden osuus, % Helsingin 15–16-vuotiaista ja Turun 14–16-vuotiaista paikallisina mittausvuosina

Turussa vuonna 2002 saadut korkeat väkivallan esiintyvyyssluvut saattavat heijastaa paikallisia erityisoloja¹⁸. Jos tarkastellaan nuorten tekemiä henkirikoksia¹⁹, havaitaan Turussa selkeä tekoryväsvuosina 1999–2001. Alle 18-vuotiaiden Turussa vuoden 1985 jälkeen tekemistä henkirikoksista 83 % osui näihin kolmeen vuoteen, jotka välittömästi edelsivät Turun vuoden 2002 kyselytutkimusta. Siten koko maan tasolla havaittava nuorten henkirikollisuuden vuosituhannen vaihteen piikki näkyy Turussa voimakkaana (Lehti & Kivivuori 2013, 26–27). Esimerkiksi aseiden mukana pitämisen esiintyvyys voi heijastaa koettua turvattomuutta henkirikospiikin jälkeisinä vuosina. Myös Turussa ilmenevä voimakas aseiden mukana pidon harvinaistuminen voi ilmentää sitä, että julkinen tila on koettu turvallisemmaksi. Vuoden 2001 jälkeen Turussa ei ole rekisteröity yhtään alle 18-vuotiaiden tekemää henkirikosta.

7 Yhteenvetoa

Helsingin ja Turun nuorten rikoskäyttäytyminen on määrältään ja piirteiltään samankaltaista. Tämä koskee rikoskäyttäytymisen eri aspektoja: rikoksen uhriksi joutumista, rikosten tekemisen yleisyyttä, eri rikoslajien

Yleisesti ottaen väkivallan esiintyvyys on laskenut molemmissa kaupungeissa; tuorein mittaus osoittaa alinta tasoa tarkastelluissa teoissa. Helsingissä kehitys on ollut kuitenkin tasaisemmin laskevaa kuin Turussa, jossa vuoden 2002 mittaus tuotti korkeimman lukeman tappeluun osallistumisessa ja aseiden mukana pitämisessä.

suhteellista yleisyyttä sekä rikostapahtumien keskeisiä piirteitä.

Muutamia eroja kaupunkien nuorten välillä voitiin silti havaita. Helsingissä uhkaamalla varastamisen uhriksi joutuminen oli yleisempää. Lisäksi Helsingin nuorten parissa oli enemmän myymälävarkauteen syyllistyneitä, toiselta henkilöltä varastaneita ja marihuanaa tai hasista käyttäneitä. Myös rikoskäyttäytymiseen ylittää osallistuneiden nuorten osuus oli Helsingissä jonkin verran korkeampi kuin Turussa.

Havaitut erot voivat selittyä kaupunkien mittakaavaerolla Helsingin ollessa selvästi Turkuu suurempi metropolikeskus. Tähän eroon voi yhdistyä esimerkiksi tilaisuusrakenteeseen ja vapaa-ajan rutiinotoimintoihin liittyviä eroja, jotka selittävät rikosten uhriksi joutumista ja niiden tekemistä. Uhkaamalla varastamisten tapahtumapaikkojen osalta kaupunkien nuorisotokset erosivat jonkin verran toisistaan: Helsingissä julkinen liikenne ja kauppakeskukset näyttäisivät olevan ongelmakohtia ainakin Turkuun verrattuna. Tämäkin vie ajatukset vapaa-ajan vieton rutiinotoimintoihin.

Kaupunkien yleistä samankaltaisuutta ei voine pitää yllättävänä, koska Suomi on yhteiskunta- ja yhdyskuntarakenteen puolesta suhteellisen yhtenäinen maa. Myös rikostasojen kehitys näyttäisi olevan samankaltaista. Varastaminen ja omaisuuden vahingoittaminen

¹⁸ Siirtymä paperilomakkeiden käytöstä verkkokyselyyn voi periaatteessa vaikuttaa tuloksiin. Kuitenkin Turun kaksi ensimmäistä mittausta, ja samoin Helsingin kaksi jälkimmäistä mittausta, on tehty identtisillä aineistonkeruumenetelmillä. Siten ainakaan Turun 1990-luvun väkivaltanousu ja Helsingin 2000-luvun väkivaltalasku eivät johdu siirtymisestä paperikyselystä verkkokyselyyn.

¹⁹ Henkirikollisuus edustaa väkivallan vakavuuden ääripäätä, mutta kyselytutkimuksen tavoin henkirikollisuusseuranta on verraten vapaa piilorikollisuuden ongelmasta. Toisaalta kyselymenetelmäänkin sisältyy virhelähteitä, joita henkirikostilastoissa ei ole.

on vähentynyt²⁰ molemmissa kaupungeissa, vaikka Turussa kehitys alkoi myöhemmin. Väkivallan kehitys on ollut niin ikään alenevaa, Helsingissä tasaisesti ja Turussa jyrkemmin vuoden 2002 jälkeen. Helsingin osalta voitiin myös todeta, että kysytyistä teoista pädättyminen on yleistynyt melko tasaisesti vuoden 1992 jälkeen. Tämä on linjassa myös koko maata koskevien havaintojen kanssa (Salmi 2012).

Tässä raportissa on kuvattu Kansainvälisen nuorisorikollisuuskyselyn (ISR3-3) Suomessa tehdyn mittauksen tuloksia. Hankkeen pääasiallinen tutkimusintressi on luonnollisesti myöhemmin toteutuissa kansainvälisissä analyyseissa. Tällöin huomio kiinnittyy esimerkiksi rikoskäyttäytymistä ja uhriksi joutumista selittäviin tekijöihin. Jatkossa on siten paremmat edellytykset paitsi kuvata myös selittää nuorten rikoskäyttäytymistä.

Kirjallisuus

- Aromaa, Kauko (1994). Self-reported delinquency in Helsinki, Finland, 1992. Teoksessa Josine Junger-Tas ym. (toim.): *Delinquent Behavior among Young People in the Western World*. Kugler Publications, Amsterdam.
- Aromaa, Kauko & Laitinen, Ahti (1993). *Turun koululaiset "rikollisina"*. Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisu 2/93.
- Elonheimo, Henrik (2002). Turun nuorten rikollisuus kyselyjen valossa. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.): *Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 188, Helsinki.
- Enzmann, Dirk & Marshall, Ineke Haen & Killias, Martin & Junger-Tas, Josine & Steketee, Majone & Gruszczynska, Beata (2010). Self-reported youth delinquency in Europe and beyond: First results of the Second International Self-Report Delinquency Study in the context of police and victimization data. *European Journal of Criminology* 7:2, 159–183.
- Kivivuori, Janne (2007). *Delinquent Behaviour in Nordic Capital Cities*. Scandinavian Research Council for Criminology & National Research Institute of Legal Policy, Publication 227, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2011). *Discovery of Hidden Crime*. Oxford University Press, Oxford.
- Kivivuori, Janne & Bernburg, Jón Gunnar (2011). Delinquency Research in the Nordic Countries. Teoksessa Michael Tonry & Tapio Lappi-Seppälä (toim.): *Crime and Justice in Scandinavia. Crime and Justice – A Review of Research*. University of Chicago Press, Chicago.
- Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka (2003). *Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 204, Helsinki.
- Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2013). Henkirikokset. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2012. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 264, Helsinki.
- Naplava, Thomas & Oberwittler, Dietrich (2002). Methodeneffekte bei der Messung selbstberichteter Delinquenz von männlichen Jugendlichen. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 85:6, 401–423.
- Salmi, Venla (2007). *Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73, Helsinki.
- Salmi, Venla (2012) *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikemukset 2012*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113, Helsinki.

²⁰ Omaisuusrikosten väheneminen voi osin heijastaa rikollisuuden siirtymistä (crime displacement) perinteisistä muodoista esimerkiksi internetiin. Laajasti nuorten omaisuusrikosten vähenemisen syistä ks. Kivivuori 2007 ja Kivivuori & Bernburg 2011.

Liitetaulukko 1 ISRD-3 -tutkimuksen aineistonkeruu Suomessa 2013

ISRD-3		
Otanta		
	Kaupungit	Helsinki, Turku
	Luokkatasot	7, 8, 9
	Koulutyypit	Ei rajoitusta
	Otantayksikkö	Luokka
	Otantakehys	Kaikkien luokkien lista Helsingissä ja Turussa
	Otantamenetelmä	Probability proportional to size
	Ositus	Kaupunki, luokkataso, koulun kieli, koulun sijainti korkean maahanmuuton alueella
	Perusjoukko, N	17715
	Otos, N	2617
	Vastanneet, N	2203
	Vastausprosentti	84,2% (Helsinki: 83,1 %, Turku: 85,3 %).
Lomake		
	Aineistonkeruu	Verkkokysely
	Käytetty ohjelma	Unipark
	Lomake	ISRD-3 standardiverkkolomake
	Käännös	Englannista suomeksi ja ruotsiksi
	Käännöksen referenssejä	ISRD-2 -lomakkeet, Ruotsin ISRD2-lomake
	Kääntäjät	OPTL ISRD2/3 -tiimit
Kenttätyö		
	Alkoi	9 tammikuta 2013
	Päätyi	19 maaliskuta 2013
	Aineistonkeruun valvonta	Ulkopuolinen valvoja läsnä (OPTL tutkimusavustaja)
	Valvojen koulutus	Kyllä, päivän mittainen koulutustilaisuus
	Koulukontaktien organisointi	Tutkimuksen koordinoida tutkimusavustaja, tutkimusavustajat
	Valvojalomakkeen käyttö	Kyllä
	Opettajan läsnäolo (% luokista):	
	<i>Ei lainkaan</i>	14 %
	<i>Alussa esittelyn aikana</i>	61 %
	<i>Koko tunnin aikana paikalla</i>	25 %
	Häiriöitä luokkatilanteessa (% luokista):	
	<i>Ei lainkaan</i>	49 %
	<i>Muutamia</i>	33 %
	<i>Useampia</i>	12 %
	<i>Melko tai hyvin paljon</i>	7 %
	Teknisiä häiriöitä (% luokista):	
	<i>Ei lainkaan</i>	70 %
	<i>Muutamia</i>	26 %
	<i>Useampia tai melko paljon</i>	4 %
Tutkimusluvut		
	Tutkimusluvan myöntäjä	Kaupunkien opetusvirastot, koulujen rehtorit
	Vanhempien suostumisperiaate	Vanhemmille ennakkotiedote ja mahdollisuus sulkea lapsi pois (opt-out procedure)
	Vanhempien tutkimuksesta sulkemia lapsia	10
Painot		
	Maapaino	Korjaa osituksen/otantsuhteet, havaintoyksikkönä Suomi
	Kaupunkipaino	Korjaa osituksen/otantasuhteet, havaintoyksikkönä kaupunki

Liitetaulukko 2 Rikoskäyttäytymistä mittaavat kysymykset ISRD-tutkimuksissa

Tekolaji^a	1992 (Helsinki ja Turku)	2002 (Turku)	2006 (Helsinki)	2013 (Helsinki ja Turku)
Seiniin kirjoittelu tai piirtely (graffiti)	Oletko kirjoittanut tai maalannut (esim. spray-maalilla, tussilla tms.) kirjoituksia tai graffiteja seiniin, busseihin, pysäkkikatoksiin, ikkunoihin tms.? [8]	Oletko koskaan tehnyt kirjoituksia tai graffiteja julkisiin rakennuksiin, tunneleihin, juniin, pysäkkikatoksiin tai muihin vastaaviin paikkoihin?		Oletko koskaan piirrellyt seiniin, juniin, metron tai busseihin (graffitia)? [7.1]
Vahingonteko	Oletko joskus tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut: - pysäkkikatosta [9] - ikkunoita [12] - bussin yms. Istuinta [17] - yksityisautoa [18]?	Oletko koskaan elämäsi aikana tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut - koulun omaisuutta tai koulurakennusta - muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta?	Oletko koskaan tahallasi rikkonut tai vahingoittanut jotakin, kuten pysäkkikatosta, ikkunaa, autoa tai bussin tai junan istuinta? [54]	Oletko koskaan tahallasi rikkonut tai vahingoittanut jotakin, kuten pysäkkikatosta, ikkunaa, autoa tai bussin tai junan istuinta? [7.2]
Myymälävarkaus	Oletko varastanut jotakin kaupasta? [23]	Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kaupasta tai kioskista?	Oletko koskaan varastanut jotakin kaupasta tai tavaratalosta? [55]	Oletko koskaan varastanut jotakin kaupasta tai tavaratalosta? [7.3]
Murtautuminen			Oletko koskaan tunkeutunut luvatta tai murtautunut johonkin rakennukseen tarkoituksenasäi varastaa	Oletko koskaan murtautunut rakennukseen siksi että halusit varastaa sieltä jotain? [7.4]
Polkupyörän varastaminen	Oletko koskaan ottanut luvatta polkupyörän, mopon tai moottoripyörän? [27]		Oletko koskaan varastanut polkupyörää, mopon tai skootterin? [57]	Oletko koskaan varastanut polkupyörää? [7.5]
Auton [tai moottoripyörän] varastaminen	Oletko koskaan ottanut luvatta auton? [28]	Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut auton (jos vanhempiesi autoa ei oteta huomioon)?	Oletko koskaan varastanut moottoripyörää tai autoa? [58]	Oletko koskaan varastanut moottoripyörää tai autoa? [7.6]
Autosta varastaminen	Oletko varastanut autosta osia tai jotakin tavaraa auton sisältä? [27]		Oletko koskaan varastanut jotakin autossa säilytettyä tai autoon kuuluvaa? [61]	Oletko koskaan varastanut auton osia tai jotakin auton sisältä? [7.7.]
Uhkaamalla varastaminen	Oletko uhannut jotakuta aseella tai hakkaamisella, jotta saisit häneltä rahaa tai muuta arvokasta?		Oletko koskaan uhannut jotakuta aseella tai hakkaamisella, että saisit häneltä rahaa tai tavaroita?	Oletko koskaan uhannut jotakuta aseella tai hakkaamisella, että saisit häneltä rahaa tai tavaroita? [7.8]
Henkilöltä varastaminen				Oletko koskaan muuten varastanut toisen ihmisen omaisuutta (siis ilman voimankäyttöä tai uhkailua)? [7.9]
Aseen kantaminen	Oletko pitänyt mukanasäi väkivallan tekemiseen tarkoitettua asetta? [36]	Oletko koskaan pitänyt koulussa mukanasäi teräasetta? + Oletko koskaan pitänyt teräasetta mukanasäi kaupungilla	Oletko koskaan pitänyt mukanasäi lyömä- tai teräasetta kuten veistä, rautakeijua tai muuta välinettä [63]	Oletko koskaan pitänyt mukanasäi lyömä-, terä- tai muuta asetta, esimerkiksi keppiä, veistä, ampuma-asetta tai keijua? [7.10]
Tappeluun osallistuminen	Oletko ollut mukana tappelussa tai rauhottomuuksissa ryhmässä julkisella paikalla? (esim. seuraavanlaisissa tilanteissa: urheilukentillä, rautatie- tai linja-autoasemilla, musiikkifestivaaleissa, mellakoissa, mielenosoituksissa tai yleensä kadulla? [38])	Oletko koskaan elämäsi aikana osallistunut tappelun julkisella paikalla?	Oletko koskaan osallistunut tappelun koulun pihalla, jalkapallostadionilla, kadulla tai jollakin muulla yleisellä paikalla? [65]	Oletko koskaan osallistunut tappeluun koulun pihalla, jalkapallostadionilla, kadulla tai muulla yleisellä paikalla? [7.11]
Pahoimpitely	Oletko hakannut jonkun, joka ei kuulu perheeseesi niin että hän joutui menemään lääkärin hoitoon? [40] Oletko hakannut jonkun perheeseesi kuluvan niin että hän joutui menemään lääkärin hoitoon? [41]		Oletko koskaan hakannut jonkun tai satuttanut häntä lyömä- tai teräaseella niin pahasti, että hän on joutunut menemään lääkäriin? [66]	Oletko koskaan hakannut jonkun tai satuttanut häntä lyömä- tai teräaseella niin pahasti, että hän sai siitä vammaa? [7.12]
Luvaton verkkolataaminen				Oletko koskaan ladannut laittomasti musiikkia tai elokuvia internetistä? [7.13]
Huumeiden myynti				Oletko koskaan myynyt huumeita tai auttanut jotakuta myymään huumeita? [7.14]
Marihuanan tai hasiksen käyttö	Oletko käyttänyt tai kokeillut marihuanaa tai hasista? [43]	[sama kuin 1992]	Oletko koskaan käyttänyt marihuanaa tai hasista? [51]	Oletko koskaan elämässäsi käyttänyt marihuanaa tai hasista? [8.2]
Kovien huumeiden käyttö	Oletko käyttänyt tai kokeillut kovia huumeita kuten heroiniä, kokaiinia, LSD:tä tai amfetamiinia? [44]	Oletko käyttänyt tai kokeillut ns. KOVIA HUUMEITA (eli esim. amfetamiinia, kokaiinia, heroiniä tai LSD:tä?)	Oletko koskaan käyttänyt sellaisia huumeita kuin ecstasy tai amfetamiini? [52] +Oletko koskaan käyttänyt sellaisia huumeita kuin LSD, heroiniä tai kokaiini? [53]	Oletko koskaan käyttänyt ekstaasia, LSD:tä, amfetamiinia tai vastaavia huumeita? [8.4] +Oletko koskaan käyttänyt heroiniä tai kokaiinia? [8.5]

a) Taulukossa on esitetty kaikki vuoden 2013 tekokysymykset sekä aiempien tutkimusten vertailukelpoiset kysymykset

Liitetaulukko 3 Uhrikokemuksia mittaavat kysymykset ISRD3-tutkimuksessa

Uhkaamalla varastaminen	Onko kukaan koskaan halunnut, että antaisit hänelle rahaa tai jotakin muuta (kellon, kengät tai matkapuhelimen) ja uhkaillut sinua, jos kieltäydyit antamasta sitä? [4.1]
Pahoinpitely	Onko kukaan koskaan lyönyt tai satuttanut sinua niin paljon, että joutuit menemään lääkäriin? [4.2]
Varkaus	Onko sinulta koskaan varastettu jotakin (kuten kirjan, rahaa, matkapuhelimen, urheiluvälinteitä, pyörä...)? [4.3]
Viharikos	Onko kukaan koskaan uhannut sinua väkivallalla tai tehnyt sinulle fyysistä väkivaltaa uskontosi, kielesi, ihonvärisi, sosiaalisen tai kansallisen taustasi tai vastaavien syiden takia? [4.4]
Sähköinen kiusaaminen	Onko kukaan koskaan vakavasti loukkaavalla tavalla pilkannut tai kiusannut sinua sähköpostilla, pikaviesteillä, chatissa, verkkosivuilla tai puhelimeesi lähetetyllä tekstiviestillä? [4.5]
Kuritusväkivalta	Onko äitisi tai isäsi (tai äitipuolesi tai isäpuolesi) koskaan (a) lyönyt, läimäissyt tai töninyt sinua? [4.6] (b) lyönyt sinua jollakin esineellä tai nyrkillä tai potkaissut sinua voimakkaasti tai hakannut sinua? [4.7] ^a

a) Taulukossa 1 raportoidut luvut perustuvat molempien osakysymysten yhdistelmään (ainakin yhtä kuritusväkivallan tekemuotoa kokeneet)

Liitetaulukko 4 Teon ainakin kerran **elämänsä aikana** tehneitä Helsingissä ja Turussa, % 13–16-vuotiaista, sukupuolen mukaan

	Pojat		Tytöt	
	Helsinki	Turku	Helsinki	Turku
Uhririkemukset				
Varkaus	47	44	47	44
Uhkaamalla varastaminen	23	11*	8	6
Pahoinpitely	8	8	6	7
Viharikos	9	8	8	7
Sähköinen kiusaaminen	15	13	25	26
Riköskäyttäytyminen				
Seiniin kirjoittelu/piirtely	19	17	21	21
Omaisuu den vahingoittaminen	16	13	7	9
Myymlävarkaus	25	15*	20	15
Murto	3	4	<0,5	1
Polkupyörän varastaminen	7	8	1	3
Auton varastaminen	1	2	<0,5	0
Autosta varastaminen	5	4	1	1
Henkilöltä varastaminen	14	10	14	10
Aseen mukana pito	13	8	4	5
Tappeluun osallistuminen	9	8	2	3
Pahoinpitely	7	4	3	3
Uhkaamalla varastaminen	1	2	1	1
Laiton verkkolataaminen	55	48	55	50
Marihuanan/hasiksen käyttö	11	4*	6	3*
Kovan huumeen käyttö	1	2	1	2
Huumeiden myynti	4	1*	2	1
<i>Ainakin jokin teko^o</i>	48	39*	43	35*
N	544	539	573	547

* = p<.05

Liitetaulukko 5 Teon ainakin kerran **kuluneen vuoden aikana** tehneitä Helsingissä ja Turussa, % 13–16-vuotiaista, sukupuolen mukaan

	Pojat		Tytöt	
	Helsinki	Turku	Helsinki	Turku
Uhririkemukset				
Varkaus	26	28	25	27
Uhkaamalla varastaminen	12*	7	5	5
Pahoinpitely	2	4	3	4
Viharikos	5	4	5	6
Sähköinen kiusaaminen	11	9	16	19
Riköskäyttäytyminen				
Seiniin kirjoittelu/piirtely	11	9	14	14
Omaisuu den vahingoittaminen	10	9	6	7
Myymlävarkaus	14	8*	9	8
Murto	2	2	<0,5	1
Polkupyörän varastaminen	6	6	1	2
Auton varastaminen	1	2	<0,5	0
Autosta varastaminen	2	2	1	1
Henkilöltä varastaminen	7	4*	7	5
Aseen mukana pito	10	6	3	4
Tappeluun osallistuminen	5	6	2	2
Pahoinpitely	3	2	1	2
Uhkaamalla varastaminen	1	2	1	1
Laiton verkkolataaminen	51	44	48	45
Huumeiden myynti	4	1*	2	1
<i>Ainakin jokin teko^o</i>	33	24*	25	23
N	544	539	573	547

* = p<.05